

ביאורים

קנאה היא מידה שמופנית כלפי הזולת. החמדה והתאוה דומות לה, אלא שאינן ביחס לסביבה דווקא. חמדת הממון היא הרדיפה אחר תענוגות הגוף, ותאוות הכבוד היא במישור האישיות, היא צורך 'רוחני' יותר.

הרדיפה אחר הממון גורמת לאדם את סולם הערכים הנכון. הוא לא רוצה כסף בשביל מטרה גדולה, אלא רק לצורך הנאה. כך הוא דורס ערכים חשובים בדרך בלי לשים לב. ההשתוקקות לכסף מעוותת אותו, והוא לא שבע ממה שיש לו, כי תמיד הוא יכול להרוויח יותר, וכשיהיה לו יותר יפתחו לפניו אפשרויות רבות יותר.

הכבוד הוא הכוח המניע את האדם לקנא, לרדוף אחר הממון ובכלל, לרצות שיכבדו אותו. זהו כוח חזק מאוד, כי הוא נותן לאדם תחושת ערך עצמי ואת ההרגשה שיש לו כוחות ויכולת השפעה.

בפועל, החיפוש המתמיד אחר הכבוד יכול רק לפגוע. מי שמחפש לפרנס את משפחתו ומבין שהיא העיקר, יעבוד בכל עבודה שימצא, על פי כישוריו, אך מי שמחפש דווקא משרה מכובדת, יכול לדחות הצעות עבודה רבות עד שימצא משרה שנראית לו מתאימה למעמדו. כך גם מי שמחפש חברותא ללימוד או בן זוג לנישואים. אם שיקול דעתו יהיה תלוי בצורה רבה ייראה בעיני החברה, לא בטוח שימצא את מבוקשו בקלות, וגם לאחר שימצא ייתכן שייקלט בקשיים, כי הכבוד שלו מעמיד אותו במרכז, ולא מאפשר לו לראות ערכים חשובים אחרים ואת הצרכים של האנשים בסביבתו.

רדיפת הכבוד פוגעת גם בעבודת ה' שלנו. מי שרודף אחרי הכבוד מחפש תהילה וזוהר, דברים חיצוניים. אין לו זמן לעצור ולעשות חשבון נפש אמיתי עם עצמו. ככל שהוא משתכר יותר מהכבוד שנותנים לו, הוא שוכח שיש מלך אחר שמנהל את העניינים.

הרחבות

• הטוב שבעמל והרע שבכבוד

אהב את המלאכה ושנא את הרבנות. הרמב"ם ביאר מדוע יש לאהוב את המלאכה ולאילו דברים רעים מביאה הרבנות (שררה): "כי בהעדר מלאכה יצר מצבו ויגזול ויעשוק; ובבקשת השררה יבואו עליו נסיונות בעולם ורעות, כי יקנאו בו ויאבוהו, ויפסיד דתו, כמו שאמרו: 'כיון שנתמנה אדם מלמטה - נעשה רשע מלמעלה'" [פירוש המשנה, אבות א, י].

רבנו עובדיה מברטנורא ביאר את המשנה באופן שונה: "אהוב את המלאכה - אפילו יש לו במה להתפרנס, חייב לעסוק במלאכה. שהבטלה מביאה לידי שעמום. ושנא את הרבנות - ולא תאמר אדם גדול אני וגנאי לי לעסוק במלאכה".

• הכבוד שייך לחכמים

כבוד חכמים ינחלו. בפסוק זה אנו רואים שהכבוד האמיתי מגיע דווקא לחכמים. רבי מתניה הציגהרי מבאר עניין זה: "הנה הכבוד האמיתי החכמים ינחלו אותו, לפי שיעמוד להם לעד מצד חכמתם ושלמותם, אבל הכסילים הכבוד מרים קלונם, כי הכסיל כשיבוא למעלה ושררה כשיכבדוהו בני אדם יתנהג באווה ובזו... [ו]פירסמו בני אדם חסרונם ויסור (מתפקידו) מהרה בבזו וקלון" [פירוש למסכת אבות ו, ג].

נטרד - סולק. אי הכי לא בעינא - אם כך, איני רוצה. **עבי הקורה הזאת -** לעמול כדי לרכוש לו כבוד. **פשוט וכו' -** פרנסתך תהא לפשוט העור מן הנבלות בשוק ואל תתפאר לומר אדם גדול אני, כהן אני. **עבודה שהיא זרה לו -** לא מתאימה, לא מכובדת. **המחשבה -** זה נראה קשה יותר ממה שזה באמת. **תשוב לו -** תתפאר.

יתרה עליה חמדת הכבוד, כי כבר היה אפשר שיִקבש האדם את יצרו על הממון ועל שאר ההנאות, אך הכבוד הוא הדוחק, כי אי אפשר לו לטבל ולראות את עצמו פחות מחבריו, ועל דבר זה נקשלו רבים ונאבדו.

הנה ירבעם בן נבט לא נטרד מהעולם הבא אלא בעבור הכבוד, הוא מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין קב ע"א), "תפסו הקדוש-ברוך-הוא בבגדו, אמר לו, חזר בך, ואני ואתה וכן-ישי נטיל בגן-עדן. אמר לו, מי בראש? אמר לו, בן-ישי בראש, אמר לו, אי הכי לא בעינא".

מי גרם לקרח שיאבד הוא וכל עדתו עמו? אלא מפני הכבוד, ומקרא מלא הוא (במדבר טז, י), "ובקשתם גם כהנה", ונחמנו זכרונם לברכה (במדבר רבה יח, ב) הגידו לנו, כי כל זה נמשך מפני שראה אליצפן בן עוזיאל נשיא, והיה רוצה להיות הוא נשיא במקומו.

הוא שגרם לפי דעת חכמינו זכרונם לברכה (זהר במדבר ח"ג, קנח, א) אל המרגלים שיִוציאו דבה על הארץ, ונגרמו מיתה להם וכלל דורם - מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל, ויעמדו אחרים במקומם.

על מה התחיל שאול לארב אל דוד? אלא מפני הכבוד, שנאמר (שמואל א' יח, טו-טז), "ותענינה הנשים המשחקות ותאמרנה, הנה שאול וגו' ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והקאה".

מי גרם לו ליואב שימית את עמשא? אלא הכבוד. שאמר לו דוד (שמואל ב' יט, יד), "אם לא שר צבא תהיה לפני כל הימים".

כללו של דבר, הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, ואלולי זה כבר היה האדם מתרצה ללצל מה שייכל, ללבש מה שיכסה ערותו, ולשכן בבית שתסתיריהו מן הפגעים, והיתה פרנסתו קלה עליו, ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל, אלא שלבליתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו - מכניס עצמו בעבי הקורה הזאת, ואין קץ לכל עמלו. על כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות ד, כא), "הקנאה והתאווה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". והזירונו (שם ו, ד), "אל תבקש גדלה ואל תחמד כבוד". כמה הם שמתענים ברעב וישפילו את עצמם להתפרנס מן הצדקה ולא יתעסקו במלאכה שלא תהיה מכבדת בעיניהם, מיראתם פן ימעט כבודם, היש לה הוללות גדול מזה? יותר ירצו בבטלה המביאה לידי שעמום ולידי זמה ולידי גזל ולידי כל גופי עברות, שלא להשפיל מעלתם ולהבזות כבודם המזדמה. ואמנם חכמינו זכרונם לברכה, אשר הורונו והדריכנוו תמיד בדרךי האמת, אמרו (אבות א, י), "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות". ואמרו עוד (פסחים ק"ג ע"א), "פשוט נבלתא בשוקא ולא תימר, גברא רבא אנא. פתנא אנא". ואמרו עוד (בבא בתרא ק"י ע"א), "לעולם יעבד אדם עבודה שהיא זרה לו ואל יצטרך לבריות".

כלל הדברים, הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם, ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו, כי על כל פנים יצטרף למעט בכבוד שמים מפני סכלותו. זה הוא מה שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב' ו, כב), "ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני". והכבוד האמיתי אינו אלא ידיעת התורה באמת, וכן אמרו זכרונם לברכה (אבות ו, ג), "אין כבוד אלא תורה, שנאמר (משלי ג, לה), "כבוד חכמים ינחלו", וזולתה אינו אלא כבוד מדמה, וכזב, והבל ואין בו מועיל. וראוי הנקי להנקות ולהטהר ממנו טהרה גמורה אז יצליח.

והנה כללתי עד הנה רבים מפרטי הנקיות, וזה בנין אב לכל שאר המצוות והמדות כלם, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבלות יקנה (משלי א, ה).

והנה אינני יכול להכחיש שיש קצת טרח לאדם להגיע אל הנקיות ההן, אף על פי כן אומר אני שאין צריך כל כך כמו שנגראה לכאורה, והמחשבה בדבר הזה קשה מן המעשה, כי אפשר ישים האדם בלבו ויקבע ברצונו בקביעות להיות מבעלי המדה הטובה הזאת, הנה במעט הרגל שירגיל עצמו בה, תשוב לו קלה הרבה יותר ממה שהיה יכול לחשב, זה הדבר שהנסיון יוכיח אמתו.

